

تعریف

- نسخه (prescription): سندی است قانونی که به موجب آن پزشک یا دامپزشک فارغ التحصیل دستوری را برای ساخت و/یا تحویل یک یا چند دارو برای تجویز به بیمار خطاب به داروساز صادر مینماید.

فارماکولوژی دامپزشکی اصول نسخه نویسی

کودرز صادقی هاشمیان
استاد فارماکولوژی

پیشگفتار

- نسخه شفاهی: در بعضی کشورها داروخانه ها ملزم به پذیرش نسخه بصورت تلفنی نیز هستند، لیکن در نسخه شفاهی نیز باید کلیه قواعد یک نسخه واقعی رعایت شود.
- در مورد داروهای تحت کنترل ویژه نوشتن نسخه بصورت کتبی الزامی است.

پیشگفتار

- زبان نسخه: نسخه را میتوان به هر زبانی نوشت، لیکن در اکثر کشورها به زبان انگلیسی نگاشته میشود و در آن از حروف اختصاری برای کلمات لاتینی نیز استفاده میشود.
- نسخه باید دقیق و با استفاده از قلم خودکار یا خودنویس (و نه مداد) نوشته شود تا در طول زمان زایل نشده، سندیت خود را از دست ندهد.

سرنسخه

- متنی است که بخشی از آن بصورت چاپی و بخشی نیز بصورت پرکردنی در ابتدای نسخه و بیش از متن اصلی نسخه آورده میشود و دارای بخشهای زیر است:
- نام و نام خانوادگی دامپزشک
- شماره نظام دامپزشکی
- شماره تلفن و نشانی دقیق مطب
- تاریخ مراجعه
- نام و نشانی صاحب دام
- گونه و مشخصات حیوان (در حد مقدمات)

اجزاء نسخه

- (۱) سرنسخه (superscription)
- (۲) متن نسخه (inscription)
- (۳) توضیحات زیر نسخه (subscription)

زیر نسخه

- در این بخش اظهاراتی قانونی بسته به مقررات کشوری بصورت چاپی نوشته میشود تا نشان دهد که نسخه در مورد یک حیوان صادر شده است.

متن نسخه

- علامت استاندارد نسخه یعنی Rx
- در لاتین به معنای "بگیر تو از من" میباشد و اگر چه نوشتن آن الزامی نیست ولی عرف تمامی پزشکان در سراسر جهان میباشد.
- نام، شکل دارویی، غلظت و مقدار دارو یا داروها
- دستور مصرف (Signa)
- مهر و امضا و شماره نظام دامپزشکی دکتر دامپزشک
- تعداد دفعاتی که میتوان نسخه را تجدید کرد

اختصارات استاندارد در نسخه نویسی

- IM = IntraMuscular
 - SC = SubCutaneous (under the skin) = SQ
 - ID = IntraDermal
 - IV = IntraVenous
 - PO = Per Os (Placed in the mouse and swallowed)
 - IP = IntraPeritoneal
- داخل عضلانی
 - زیر جلدی (زیر پوستی)
 - داخل جلدی (داخل پوستی)
 - داخل وریدی (داخل سیاهرگی)
 - از راه دهانی (و بلع دارو)
 - داخل صفاقی

اختصارات استاندارد در نسخه نویسی

- در اختصارات مورد استفاده در فارماکولوژی و نسخه نویسی ممکن است از حروف لاتین بزرگ یا کوچک استفاده شود.
- در برخی موارد بین حروف از اعداد نیز استفاده بعمل میآید.

اختصارات استاندارد در نسخه نویسی

- OU (in both eyes)
 - A = Aural (ear)
 - AS (in the left ear)
 - AD (in the right ear)
 - AU (in both ears)
- در هر دو چشم
 - گوش
 - در گوش چپ
 - در گوش راست
 - در هر دو گوش

اختصارات استاندارد در نسخه نویسی

- PR = Per Rectum
 - O = eye
 - S = Sinister (left)
 - D = Dexter (right)
 - OS (in the left eye)
 - OD
- از راه رکتوم (راست روده)
 - چشم
 - چپ
 - راست
 - در چشم چپ
 - در چشم راست

اختصارات استاندارد در نسخه نویسی

- **tab = tablet** (ج اشکال دارویی (Dosage forms)
- **cap = capsule** قرص
- **tsp = teaspoon (5 mL)** کپسول
- **Tbsp = TBS = Tablespoon = 3 tsp (15 mL)** قاشق چایخوری (معادل ۵ میلیلیتر)
- **fl oz** قاشق غذاخوری = ۳ قاشق چایخوری (۱۵ میلیلیتر)
- **gtt = D = drop** اونس مایع
- **Gr = Grain = 64.8 mg (approx. 60 mg)** قطره
- **I.U. = International Unit** گرین (معادل تقریباً ۶۰ میلیگرم)
- واحد بین المللی

اختصارات استاندارد در نسخه نویسی

- **h = Hour = hours** ساعت، ساعات
- **d = day** روز
- **Q = q (every)** هر
- **Q4h (every 4 hours)** هر ۴ ساعت یکبار
- **Q8h (every 8 hours)** هر ۸ ساعت یکبار
- **Q24h (every 24 hours)** هر ۲۴ ساعت یکبار
- **QD (everyday)** هر روز
- **Q2d (every other day)** یک روز در میان
- **QOD (every other day)** یک روز در میان

اوزان و مقادیر در نسخه نویسی

- اوزان مورد استفاده برای حیوانات: کیلوگرم و پوند
- هر کیلوگرم = ۲.۲ پوند
- هر لیوان = معادل ۲۴۰ میلیلیتر = ۸ اونس
- هر اونس = ۳۰ میلیلیتر
- هر قاشق غذاخوری = ۱۵ میلیلیتر
- هر قاشق چایخوری = ۵ میلیلیتر

اختصارات استاندارد در نسخه نویسی

- **mcg = µg** میکروگرم
- **meq.** میلی اکی والان
- **mg** میلیگرم
- **ml = mL** میلی لیتر (د متفرقه)
- **NPO = Nothing Per Os (Give nothing orally)** منع تغذیه از راه خوراکی
- **Rx = Give thou (treatment prescription)** علامت سر نسخه
- **D/C = Discontinue (stop!)** توقف (قطع)

نحوه محاسبه مقدار دارو برای تجویز - مثال

- در سگی به وزن ۱۰ کیلوگرم، لازم است یک شربت ضد سرفه با دوزاژ 10 mg/kg تجویز شود غلظت شربت 25 mg/mL میباشد.
- حجم شربتی که باید در هر بار مصرف شود بقرار ذیل مشخص میشود:
- $10 \text{ kg} \times 10 \text{ mg/kg} = 100 \text{ mg}$
- $100 \text{ mg} \div 25 \text{ mg/ml} = 4 \text{ mL}$
- پس، هر بار باید ۴ میلیلیتر از شربت فوق را به حیوان تجویز نمود.
- حال اگر بجای شربت مثلاً قرص ۲۵ میلیگرمی در همان حیوان و با همان دوزاژ باید تجویز میشد، هر بار باید تعداد ۴ عدد قرص تجویز مینمودیم.
- توجه کنید که نیازی به دقت در حد وسواس وجود ندارد و بهتر است اعداد بدست آمده را گرد نمود. مثلاً ۱.۳۵ قرص را میتوان ۱.۵ قرص یا مثلاً ۱۱ میلیلیتر را میتوان ۱۰ میلیلیتر در نظر گرفت.

نحوه محاسبه مقدار دارو برای تجویز

- وزن حیوان به کیلوگرم
- دوزاژ دارو را بر حسب mg/kg را در وزن حیوان ضرب کنید.
- دوز دارو به دست میآید: بر حسب mg برای کل حیوان
- دوز را در غلظت دارو (اگر مایع باشد) یا مقدار ماده مؤثره در هر عدد شکل دارویی (اگر جامد باشد) تقسیم کنید.
- عدد بدست آمده: حجم داروی مایع به میلیلیتر یا تعداد دارو به فرم جامد که باید در یکبار تجویز شود.

خدایا چنان کن سرانجام کار تو خوشنود باشی و ما راستگار

www.gsadeghi.ir
gsadeghi@ut.ac.ir

غلظتها: در صد و غلظت وزنی : حجمی

- ضمناً دامپزشکان باید با ساختن رفتهای مختلف از محلولهای مختلف آشنایی داشته باشند. یکی از مشکلات فارغالتحصیلان عدم درک سریع رابطه بین غلظت بر مبنای وزن:وزن با غلظت بر مبنای % است.

• 1 mg/L	0.0001%	1 ppm	1.000 ppb
• 10 mg/L	0.001%	10 ppm	10.000 ppb
• 100 mg/L	0.01%	100 ppm	100.000 ppb
• 1 g/L (1 mg/mL)	0.1%	1000 ppm	1.000.000 ppb
• 10 g/L (10 mg/mL)	1%	10000 ppm	10.000.000 ppb
• 100 g/L (100 mg/mL)	10%	100000 ppm	100.000.000 ppb